

15. novembar 2013. godine

KONSULTATIVNO VEĆE EVROPSKIH SUDIJA (KVES)

**MIŠLJENJE (2013) BROJ 16. KONSULTATIVNOG VEĆA EVROPSKIH SUDIJA O
ODNOSIMA IZMEĐU SUDIJA I ADVOKATA**

usvojeno na 14. plenarnoj sednici KVES-a održanoj u Strazburu od 13. do 15. novembra 2013.

I. UVOD

1. U skladu sa zadatkom koji mu je poverio Komitet ministara, Konsultativno veće evropskih sudija (KVES) je odlučilo da pripremi Mišljenje za 2013. godinu o odnosima između sudija i advokata radi boljeg kvaliteta i efikasnosti sudstva.
2. Mišljenje je pripremljeno na osnovu prethodnih Mišljenja KVES-a i relevantnih akata Saveta Evrope, a posebno Evropske povelje o zakonu za sudije iz 1998. godine, Magna Carta-e sudija iz 2010. godine i Preporuci Komiteta ministara br. CM/Rec(2010)12 o sudijama, nezavisnosti, efikasnosti i odgovornostima. Mišljenje takođe uzima u obzir Osnovna načela Ujedinjenih nacija o nezavisnosti sudstva iz 1985. godine, Osnovna načela Ujedinjenih nacija o ulozi advokata (1990), Bangalorske principe sudijskog ponašanja iz 2002 i Komentar Grupe za integritet pravosuđa koji se zasnivaju na Bangalorskim principima iz 2007. Nadalje, Mišljenje se oslanja na rad Saveta advokatskih komora i udruženja pravnika Evrope (CCBE), pre svega na Kodeks ponašanja evropskih advokata (iz 1998. godine, izmenjen i dopunjen 2002. i 2006. godine) i Povelju o osnovnim načelima evropske pravne profesije iz 2006. godine.

Mišljenje uzima u obzir odgovore država na upitnik i izveštaj koji je sastavio ekspert gospođa Natali Fricero iz Francuske, kao i priloge sa konferencije održane u Parizu 7. novembra 2012. godine, koju su zajednički organizovali KVES i Advokatska komora iz Pariza, i sa konferencije u Rimu, koja je održana 13. juna 2013. godine, u organizaciji KVES-a i Visokog sudskog saveta Italije i Nacionalnog advokatskog saveta Italije.

KVES je takođe konsultovao sa CCBE-om tokom izrade ovog Mišljenja.

II. ULOGA SUDIJA I ADVOKATA U FUNKCIONISANJU PRAVOSUĐA

3. Države vladavine prava, treba da organizuju svoje pravosudne sisteme na način da su suprematija prava i poštovanje osnovnih prava i sloboda garantovani u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Konvencija), kao i da su u skladu sa

sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud). Sudije i advokati imaju važne uloge u ispunjavanju navedenog cilja na najbolji mogući način.

KVES je potvrdilo bitnu ulogu saradnje između različitih strana koje su uključene u pravilno funkcionisanje pravosuđa, kao i interakcije između ovih učesnika. Stoga, u stavu 10 Mišljenje br. 12 (2009), KVES je potvrdilo da je deljenje zajedničkih pravnih načela i etičkih vrednosti od strane svih stručnjaka koji učestvuju u sudskom postupku, od suštinske važnosti za ispravno funkcionisanje pravosuđa.

4. Sudije i advokati imaju različite uloge u sudskom postupku, ali je doprinos obe profesije neophodan kako bi se postiglo pravično i efikasno rešenje u svim sudskim postupcima koji se vode u skladu sa zakonom.
5. Stav 2 Osnovnih načela UN-a o nezavisnosti sudstva predviđa da sudski organi nepristrasno odlučuju u predmetima koji su im dodeljeni u rad, na osnovu činjenica i u skladu sa pravom, bez ikakvih ograničenja, nedozvoljenih uticaja, podsticaja, pritisaka, pretnji ili mešanja, neposrednog ili posrednog, od bilo koga ili iz bilo kog razloga. U istom dokumentu, u stavu 6 je propisano da su sudski organi ovlašćeni i obavezni da, u skladu sa načelom sudske nezavisnosti, obezbede da se sudski postupci vode na pravičan način i da se poštuju prava stranaka u postupku.

KVES je naglasilo u svom Mišljenju br. 1 (2001), da sudska nezavisnost nije isključivo ovlašćenje ili privilegija u interesu sudija, već da predstavlja preduslov za vladavinu prava i garanciju za lica koja traže i očekuju ostvarivanje svojih prava.

6. U okviru njihove profesionalne obaveze da brane prava i interese svojih klijenata, advokati takođe imaju suštinsku ulogu u pogledu pravičnog funkcionisanja pravosuđa. U stavu 6 Komentara na Povelju o osnovnim načelima evropske pravne profesije CCBE-a uloga advokata se definiše na sledeći način: „*Uloga advokata, nezavisno od toga da li ga je angažovao pojedinac ili udruženje ili država, se ogleda u pouzdanom savetniku klijenta i zastupnika, kojeg kao stručnjaka poštuju treća lica, i predstavlja nezaobilazanog učesnika u pravosudnom sistemu. Budući da otelotvoruje sve navedene elemente, advokat, koji je verno služi interesima i štiti prava svojih klijenata, takođe ispunjava funkciju advokata u društvu - koji treba da predupredi i spreči sukobe, kako bi se osiguralo da se sukobi rešavaju u skladu sa priznatim principima građanskog, javnog ili krivičnog prava i uz dužno poštovanje prava i interesa, u cilju daljeg razvoja prava, i zaštite sloboda, pravde i vladavine prava*”. Kako se navodi u stavu 1.1 Pravila ponašanja za evropske pravnike CCBE-a, poštovanje profesionalne funkcije advokata je suštinski uslov za vladavinu prava i demokratiju u društvu. Osnovni principi UN-a o ulozi advokata propisuju da odgovarajuća zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda na koju sva lica imaju pravo, bilo da su ekonomska, socijalna i kulturna, ili građanska i politička, zahtevaju da sva lica imaju delotvoran pristup pravnim uslugama koje pruža nezavisna pravna profesija. Princip 12 predviđa da advokati, u svakom trenutku, moraju održavati čast i dostojanstvo svoje profesije kao suštinskih posrednika u sprovođenju pravde.
7. Sudije i advokati moraju biti nezavisni u izvršavanju svojih dužnosti, i takođe moraju biti međusobno nezavisni. Njihova nezavisnost se potvrđuje statutom i etičkim principima koje je usvojila svaka profesija pojedinačno. KVES smatra da je nezavisnost važna za pravilno funkcionisanje pravosuđa.

KVES upućuje na Preporuku CM/Rec (2010) 12, stav 7, koja navodi da nezavisnost sudija treba da se jemči na najvišem mogućem nivou. Nezavisnost advokata treba da se jemči na isti način.

8. KVES upućuje na stav 12 Preporuke CM/Rec (2010)12 koji navodi da, bez obzira na njihovu nezavisnost, sudija i sudstvo treba da održavaju konstruktivne radne odnose sa institucijama i organima vlasti koji su nadležni za upravljanje i održavanje sudova, kao i sa svim profesionalcima čiji zadaci su povezani sa radom sudija, kako bi se olakšalo postojanje efikasnog i delotvornog sprovođenja pravde. Konstruktivni odnosi su podjednako neophodni u toku samog postupka, kako bi se postiglo pravično i efikasno rešavanje datog postupka pred sudom.
9. U pogledu odnosa između sudija i advokata mogu se razlikovati sledeće dve oblasti njihovih odnosa:
  - S jedne strane, prva oblast obuhvata odnose između sudija i advokata koji proizlaze iz procesnih načela i pravila svake države, koji će imati neposredan uticaj na efikasnost i kvalitet sudskog postupka. U zaključcima i preporukama utvrđenim u Mišljenju br. 11 (2008) o kvalitetu sudskih odluka, KVES je istaklo da će standardi kvaliteta sudskih odluka predstavljati jasan rezultat interakcije između brojnih učesnika u sudskom sistemu;
  - S druge strane, druga oblast obuhvata odnose koji su posledica profesionalnog ponašanja sudija i advokata i koji zahtevaju uzajamno poštovanje uloga svake strane i konstruktivni dijalog između sudija i advokata.

III. POBOLJŠANJE PROCESNIH ODNOSA, DIJALOGA I KOMUNIKACIJE U TOKU POSTUPKA

10. Sudije i advokati dele osnovnu obavezu, a to je poštovanje procesnih pravila i načela pravičnog suđenja.

KVES je mišljenja da će konstruktivni odnosi između sudija i advokata poboljšati kvalitet i efikasnost postupka. Konstruktivni odnosi će takođe pomoći u ispunjavanju potreba stranaka: stranke u sporu očekuju da će oni i njihovi advokati biti saslušani i takođe očekuju od sudija i advokata da zajedno doprinose pravičnom rešavanju njihovog predmeta u skladu sa pravom i u razumnom roku.
11. Međutim, kvalitet i efikasnost sudskih postupaka na prvom mestu zavisi od odgovarajućeg procesnog zakonodavstva i pravila o osnovnim proceduralnim aspektima građanskih, krivičnih i upravnih predmeta. Države treba da uspostave takve odredbe u skladu sa članom 6 Konvencije. Postupak izrade ovih odredbi treba da uključi konsultacije između sudija i advokata i to ne u interesu te dve profesije, već u interesu pravičnog funkcionisanja pravosuđa. Konsultacije korisnika sudskog sistema su takođe važne. Takođe je veoma bitno da se ovi proceduralni okviri redovno procenjuju i ažuriraju, po potrebi, i da su sudije, advokati i korisnici sudskog sistema uključeni u ovaj postupak.
12. KVES smatra da navedeni propisi treba da obezbede sudijama delotvorne procesne mehanizme za implementaciju načela pravičnog suđenja i da se spreči neosnovano odlaganje ili nelegitimno taktiziranje usmereno na odugovlačenje postupka. Takvi propisi treba da budu

dovoljno strogi, da propisuju pravične i jasne rokove, istovremeno omogućavajući neophodnu fleksibilnost.

13. Procesna pravila predstavljaju značajno sredstvo za omogućavanje rešavanja pravnih sporova. Procesna pravila određuju uloge sudija i advokata. Bitno je da i sudije i advokati dobro poznaju i razumeju ova pravila, u interesu pravičnog i pravovremenog rešavanja postupaka.
14. Smernice dogovorene na institucionalnom nivou takođe mogu biti korisne za podsticanje saradnje i dijaloga. KVES smatra da sudovi treba da podstiču uspostavljanje dobrih praksi koje su rezultat sporazuma između sudova i advokatskih komora. Sporazumi koji se odnose na upravljanje i vođenje postupka su uspostavljeni u mnogim sudskim sistemima, u različitim oblicima.¹ KVES potvrđuje da navedeni sporazumi treba da budu usklađeni sa procesnim pravom i treba da budu objavljeni kako bi se obezbedila transparentnost za advokate i stranke u sporu.
15. U praksi, procesna pravila, bez obzira da li se odnose na građanske, krivične ili upravne predmete, su često složena i omogućavaju različite faze postupka i žalbe u pogledu različitih delova postupka. To može dovesti do neopravdanih kašnjenja i visokih troškova strankama u postupku, kao i društva u celini. KVES snažno podržava napore za analizu i procenu postojećih pravila postupka u državama članicama, i razvoj, po potrebi, transparentnijih i adekvatnijih pravila.

Međunarodna razmena iskustava, kako sudija tako i advokata, treba da podstiče razvoj „najboljih praksi“ u oblasti procesnih prava. Međutim, različite društvene i pravne tradicije pojedinih zemalja treba pri tome uzeti u obzir.
16. Jednak pristup informacijama o procesnom i materijalnom pravu, kao i ključnoj sudskoj praksi, treba da se obezbedi u najvećoj mogućoj meri i sudijama i advokatima. KVES upućuje na stav 24 Mišljenje br. 14 (2011), u kojem se razmatra da sudstvo treba da sudsku praksu ili bar njene ključne odluke učini dostupnim na internetu i) bez naknade, ii) u lako dostupnom obliku, i iii) uzimajući u obzir zaštitu ličnih podataka.
17. Sudije i advokati moraju saradivati kako bi zadovoljili potrebe stranaka u postupku. S tim u vezi, KVES smatra da je važno da se razvije planiranje ročišta i kalendari ročišta u cilju olakšavanja, delotvorne saradnja između sudija i advokata u interesu stranaka. Dalje, sudije i advokati moraju saradivati radi ostvarivanja mirnog rešavanja spora u interesu stranaka. U svom Mišljenju br. 6 (2004), KVES preporučuje razvoj aranžmana za mirno rešavanje sporova. Održavanje zajedničkih obuka može poboljšati razumevanje uloge sudija i advokata u oblasti mirnog rešavanja sporova u postupcima medijacije ili poravnanja.
18. Potrebno je uspostaviti odgovarajuću komunikaciju između sudova i advokata kako bi se obezbedilo brzo i efikasno rešavanje postupka. KVES smatra da bi države trebalo da uvedu sisteme kojima se olakšava elektronska komunikacija između sudova i advokata, u cilju poboljšanja usluga za advokate i omogućavanja lakše konsultacije po pitanju procesnog statusa predmeta. U svom Mišljenju br. 14 (2011) o „Pravosuđu i informacionim tehnologijama“, KVES je navelo da informacione tehnologije imaju centralnu ulogu u pružanju informacija sudijama, advokatima i drugim zainteresovanim stranama u pravosudnom sistemu, kao i javnosti i medijima.

---

¹ Vidi CEPEJ Studiju br. 16, o kontraktualizaciji i sudskom postupku u Evropi.

IV. RAZVOJ UZAJAMNOG RAZUMEVANJA I POŠTOVANJE MEĐUSOBNIH ULOGA - ETIČKA NAČELA

19. Sudije i advokati imaju zasebne grupe etičkih načela. Međutim, nekoliko etičkih načela su zajednička za sudije i advokate, npr. zakonska usklađenost, profesionalna tajna, integritet i dostojanstvo, poštovanje stranaka u sporu, stručnost, pravičnost i uzajamno poštovanje.
20. Etička načela sudija i advokata bi takođe trebalo da se bave pitanjima njihovog međusobnog odnosa.

U pogledu sudija, KVES je u Mišljenju br. 3 (2002) stav 23, navelo da sudije treba da obrate dužnu pažnju na sva lica (npr. stranke u postupku, svedoke, branioca) i da ne treba da prave razliku na osnovu nezakonitog osnova ili nečega što bi bilo nespojivo sa odgovarajućim obavljanjem njihovih dužnosti. Stav 5.3 Bangalorskih principa navodi da sudija obavlja svoje sudijske dužnosti sa dužnom pažnjom u odnosu na sva lica, kao što su stranke u postupku, svedoci, advokati, sudsko osoblje i sudske kolege, ne praveći razliku po bilo kom osnovu, koje je nebitno za pravilno obavljanje takvih poslova. Sudija mora održavati red i dostojanstvo rasprave u svim postupcima koji se vode pred sudom i mora biti strpljiv, dostojanstven i ljubazan u odnosu na stranke u sporu, porotnike, svedoke, advokate i druga lica sa kojima sudija dolazi u kontakt u službenom svojstvu. U pogledu advokata, stavovi 4.1, 4.2, 4.3 i 4.4 Pravila ponašanja za evropske pravnike CCBE-a izražavaju sledeća načela: advokat koji se pojavljuje, ili učestvuje u postupku, pred sudom ili tribunalom mora poštovati pravila ponašanja koja se primenjuju pred tim sudom ili tribunalom. Advokat mora uvek da poštuje pravično vođenje postupka. Advokat, uz dužno poštovanje i ljubaznost prema sudu, mora da brani interese klijenta časno i pravično bez obzira na njegove sopstvene interese ili bilo kakve posledice po sebe ili bilo koje drugo lice. Advokat nikada neće namerno davati lažne ili obmanjujuće informacije sudu.

21. KVES smatra da se odnosi između sudija i advokata zasnivaju na uzajamnom razumevanju međusobnih uloga, međusobnom poštovanju i nezavisnosti.

KVES shodno tome smatra da je neophodno da se uspostavi dijalog i razmena mišljenja između sudija i advokata na nacionalnom i evropskom institucionalnom nivou po pitanju njihovih međusobnih odnosa. Treba uzeti u obzir etička načela sudija i advokata. U tom pogledu, KVES podstiče identifikaciju zajedničkih etičkih načela, kao što je obaveza nezavisnosti, dužnost da se podrži vladavina prava u svakom trenutku, kao i saradnja u cilju obezbeđivanja pravičnog i brzog vođenja postupka i stalnog stručnog usavršavanja. Profesionalna udruženja i nezavisni organi upravljanja kako sudija tako i advokata treba da budu odgovorni za sprovođenje ovog zadatka.

22. Programi obuke za sudije i advokate treba da se bave njihovim ulogama i odnosima, sa opštim ciljem promovisanja pravičnog i efikasnog rešavanja sporova, uz poštovanje nezavisnosti obe strane. KVES se poziva na stav 10 Mišljenje br. 12 (2009), u kojem smatra da bi trebalo organizovati, po potrebi, zajedničku obuku za sudije, javne tužioce i advokate o temama od zajedničkog interesa koje bi mogle da doprinesu dostizanju pravosuđa najvišeg kvaliteta.
23. U državama članicama Saveta Evrope, sudije se zapošljavaju na različite načine. KVES se upućuje na izveštaj CEPEJ-a „Procena evropskih sudskih sistema - izdanje iz 2012. godine”, poglavlje 11.1. U nekim zemljama, sudije se uglavnom regrutuju iz redova iskusnih advokata. U drugim zemljama, sudije i advokati nemaju isti karijerni razvoj. U ovim zemljama, razvoj

uzajamnog razumevanja između ove dve profesije je od posebnog značaja. Jedan od mogućih načina podsticanja takvog razumevanja bi bilo uspostavljanje pripravničkog staža za pripravnike-sudije u advokatskim kancelarijama i za pripravnike-advokate u sudovima. Ukoliko se to uradi, bitno je zajemčiti postojanje nezavisnosti i nepristrasnosti sudstva, kao i da se stažiranje organizuje na transparentan način.

24. Odnosi između sudija i advokata treba uvek da očuvaju nepristrasnost suda i imidž nepristrasnosti. Sudije i advokati treba da budu u potpunosti svesni ovoga, i treba da postoje odgovarajuća pravila postupka i etička pravila kako bi se zaštitila navedena nepristrasnost.
25. I sudije i advokati uživaju slobodu izražavanja u skladu sa članom 10 Konvencije.

Sudije, međutim, su dužne da čuvaju poverljivost donošenja odluka suda i njegovu nepristrasnost, što podrazumeva, između ostalog, da moraju da se uzdrže od komentarisanja postupaka i komentarisanje rada advokata.

Sloboda izražavanja advokata takođe ima svoje granice, kako bi se obezbedio, kako je propisano članom 10 stav 2 Konvencije, autoritet i nepristrasnosti pravosuđa.² Poštovanje kolega, poštovanje vladavine prava i pravično sprovođenje postupka - principi (h) i (i) Povelje o osnovnim načelima evropske pravne profesije CCBE-a - zahtevaju uzdržavanje od zloupotrebe kritika kolega, pojedinačnih sudija i sudskih postupaka i odluka.

V. PREPORUKE

KVES potvrđuje da je „*poštovanje zajedničkih pravnih načela i etičkih vrednosti svih profesionalaca koji učestvuju u pravnom postupku od suštinske važnosti kako bi pravosuđe pravilno delovalo*”, i stoga donosi sledeće preporuke:

- I KVES preporučuje da države uspostave odgovarajuće procesne odredbe, kojima će se utrditi aktivnosti sudija i advokata i na osnovu kojih će sudije ovlastiti da delotvorno primenjuju načela pravičnog suđenja, i da spreče nezakonita odugovlačenja postupka stranaka u postupku. Takođe se predlaže da se sudije, advokati i drugi korisnici sudskog sistema konsultuju prilikom izrade ovih odredbi i da se navedena pravila postupka redovno ocenjuju.
- II. KVES podržava međunarodnu razmenu iskustva između sudija i advokata u cilju razvoja „najboljih praksi” u oblasti pravila postupka, uzimajući u obzir, međutim, različite društvene i pravne tradicije datih zemalja.
- III. KVES preporučuje da sudije organizuju ročišta o upravljanju predmetima u skladu sa postojećim procesnim pravilima, kao i da uspostave u konsultaciji sa strankama kalendare ročišta npr. precizirajući faze postupka, utvrđujući razumne i odgovarajuće rokove i uspostavljanjem načina i vremena kada će se pred sudom predstaviti usmeni i pismeni dokazi.

---

² Vidi takođe ESLJP u predmetu *Nikula protiv Finske*, 21. mart 2002. godine; EKLJP u predmetu *Amihalachioaie protiv Moldavije*, 20. april 2004.

- IV.** KVES preporučuje izradu pravaca komunikacije između sudova i advokata. Sudije i advokati moraju biti u poziciji da komuniciraju u svim fazama postupka. KVES smatra da bi države trebalo da uvedu sisteme koji olakšavaju elektronsku komunikaciju između sudova i advokata.
- V.** U cilju zadovoljenja potreba stranaka u postupku, KVES preporučuje izradu aranžmana za mirno rešavanje sporova. KVES smatra da razumevanje uloga sudija i advokata u okviru mirnog rešavanja sporova, putem mirenja ili posredovanja, predstavlja ključni faktor za razvoj ovog pristupa i da, ukoliko je to moguće, treba obezbediti zajedničku obuku o različitim oblicima mirnog rešavanja sporova.
- VI.** KVES preporučuje razvoj dijaloga i razmene informacija između sudija i advokata na institucionalnom nivou (kako nacionalnom i međunarodnom) po pitanju njihovih međusobnih odnosa, uzimajući u potpunosti u obzir etička načela advokata i sudija. Takav dijalog bi trebalo da olakša uzajamno razumevanje i poštovanje međusobnih uloga, uz poštovanje nezavisnosti sudija i advokata.
- VII.** KVES smatra da je neophodno organizovati, po potrebi, zajedničku obuku za sudije i advokate o temama od zajedničkog interesa koje mogu poboljšati kvalitet i efikasnost postupaka.

The translation was prepared as part of the Council of Europe project „*Strengthening the judiciary reform process in Serbia*“ and funded by the Federal Republic of Germany.